

МОТИВАЦІЙНІ ФУНКЦІЇ ЕМОТИВНОЇ ЛЕКСИКИ НІМЕЦЬКОГО МОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ В ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ

Т.С.Шавловська-Лунгу

(викладач, Ізмаїльський державний гуманітарний університет)

Стаття присвячена дослідженню функціонування емотивної лексики німецького молодіжного сленгу в художніх творах сучасних німецьких письменників. Емотивні лексичні одиниці у художньому тексті виконують кілька функцій, основними з яких є створення психологічного портрету персонажів, емоційна інтерпретація світу, зображеного в тексті, його оцінка.

Статья посвящена исследованию функционирования эмотивной лексики немецкого молодёжного сленга в художественных произведениях современных немецких писателей. Эмотивные лексические единицы в художественном тексте выполняют несколько функций, основными из которых являются создание психологического портрета персонажей и эмоциональная интерпретация изображенного в тексте мира, его оценка.

Великі можливості для реалістичного зображення різних соціальних груп містять соціально-стильові різновиди мови, зокрема, жаргони. Така соціальна значимість, поступово об'єктивуючись і проникаючи в семантичну структуру слова, вказує на взаємозв'язок характеру мови (мовлення) та суспільства (носіїв мови). Зрозуміло, що певна частина такого типу лексики є досить недовговічною (наприклад, молодіжний сленг). Проте вона, функціонуючи в живому мовленні, може використовуватися у творах художньої літератури як засіб створення реалістичного образу тощо. Відтак дослідження цього шару лексики в семантико-функціональному аспекті є актуальним.

Емоційно-експресивна природа багатьох елементів молодіжного сленгу робить їх важливим засобом передачі почуттів і емоцій персонажів, а також широким потоком вливається у власне авторську мову художнього твору.

У різних художніх текстах, залежно від задуму автора, можлива перевага то однієї, то іншої емоційної властивості персонажа. В цілому, емотивна лексика у художньому тексті виконує кілька функцій, основними вважаються створення емотивного змісту й емотивної тональності тексту (1, 169).

Спроби класифікувати емотивну лексику неодноразово здійснювалися багатьма дослідниками, зокрема: О. М. Галкіною-Федорук (2), В. І. Шаховським (3) та іншими. Так, Н. Д. Арутюнова (4) виділяє такі функції категорії оцінності, як характеризуюча, координуюча (між людиною та навколишнім світом), стимулююча (що спрямовує діяльність), дидактична та регулююча. Л. Г. Бабенко у своїх працях обґрунтовує іншу функціональну диференціацію емотивної лексики:

- створення психологічного портрету образу персонажів (описово-характерологічна функція);
- емоційна інтерпретація світу, зображеного у тексті, та його оцінка (інтерпретаційна та емоційно-оцінна функції);
- виявлення внутрішнього емоційного світу образу автора (інтенціональна функція);
- вплив на читача (емоційно-регулятивна функція).

Значущість емотивних лексем, які реалізуються у творі, в організації художнього тексту, визначається сукупністю вищевказаних функцій (1, 169).

Жодна з існуючих класифікацій не віддзеркалює повною мірою функціонального різноманіття молодіжної емотивної лексики у художньому контексті, тим більше з урахуванням психологічної та фізіологічної характеристики мовців, особливостей мовлення представників дослідженої вікової категорії в аспекті когнітивної лінгвістики.

Саме тому вважаємо за необхідне запропонувати власну класифікацію функцій емотивних лексичних одиниць у художньому тексті.

Слід розрізняти такі виражальні функції емотивної лексики: характеризуючу (описову), оцінну, номінативну, номінативно-оцінну, номінативно-характеризуючу, оцінно-характеризуючу, а також мотиваційні, зокрема, демонстративну, стимулюючу, демонстративно-оцінну, демонстративно-характеризуючу, демонстративно-стимулюючу функції (див. схему 1).

Схема 1. Функції емотивної лексики німецького молодіжного сленгу в художньому тексті

Обсяг наукової статті не дозволяє розглянути всі визначені в ході дослідження функції емотивних мовних одиниць у художніх текстах. Тому зосередимо увагу на групі емотивів, які виконують у художньому тексті мотиваційні функції – **демонстративну й стимулюючу** – спрямовані на виклик певної реакції у співрозмовника, спонукання його до будь-яких дій у відповідь.

Джерелом для нашого дослідження послужили молодіжні романи сучасних німецьких письменників: Nina Gold „Ein Girlie packt aus“ (5) та Benjamin von Stuckrad-Barre „Soloalbum“ (6). Ці твори обрано не випадково. Під час вивчення емотивного молодіжного лексикону сучасної німецької мови було проведено аналіз багатьох текстів художньої літератури німецьких авторів. Отримані результати дали змогу зупинитися на двох романах, що містять найбільш яскраві приклади емотивної лексики німецького молодіжного сленгу.

Емотивні лексеми, що виконують **демонстративну функцію** у художньому тексті, використовуються молоддю для вербальної демонстрації почуття власної вишесті, гідності, своєї індивідуальності, унікальності. Завдяки демонстративним висловлюванням влучно передано юнацький максималізм, доведено передусім важливість власної думки, правильність вчинку, прийнятого рішення, викликати зацікавленість власною особою, захват чи співчуття. Наприклад, у художньому тексті (6) хлопець у відчаї прагне зробити бодай щось, аби довести собі, що з втратою коханої дівчини його життя не закінчується. Окуляри –

перше, що потрапляє йому у руки – є для нього на даний момент символом минулого життя, він викидає їх як непотріб, разом з ними прощаючись з усіма своїми переживаннями:

Ich setze meine Brille ab. Ich werfe sie in den Fluss. Tschüß, Brille, tschüß, Vergangenheit. Es geht auch ohne. Ohne Brille. Ohne Haare. Ohne Freundin? Hoffentlich (6, 133).

Цікаво, що цей контекст не містить ні емотивно маркованої лексики, ні семантичних комунікативних одиниць. За допомогою простих непоширених речень, парцеляції, читачам стають зрозумілими всі емоції мовця. Отже, однією з характерних рис демонстративних висловлювань є наявність емотивного синтаксису.

Представникам соціальної групи «молодь» притаманна перебільшена драматизація подій: іноді незначна образа може викликати почуття непотрібності, непомірну жалість до себе, навіть суїцидальні міркування:

Bittere Tränen der Reue wird sie – also Mutti – noch vergießen... Wenn es zu spät ist, und ich in der Twilight Zone dem großen Daddy Longbart da oben mal klarmache, was so Sache ist in seinem Universum (5, 5).

У цьому прикладі емотивність досягається за допомогою евфемізму, оскільки, незважаючи на трагізм ситуації, героїні не вистачає рішучості вимовити вголос такі слова як «смерть», «самогубство», тим більше, що насправді ніхто й не збирався укорочувати собі віку, а в наведеному тексті репрезентовано емоційний стан дівчини.

Порівнюючи себе з іншими людьми, насамперед з дівчатами або так званими романтичними натурами, які у тяжкі хвилини свого життя, піддаючись меланхолійному настрою, віршують, пишуть пісні, наш герой показує своє зверхнє ставлення до них, упевнений, що має перед ними певні переваги:

Wenn ich blöd wäre, würde ich jetzt ein deutsches Hip-Hop-Lied schreiben. Aber ich bin klug und gehe mich betrinken (6, 134).

У деяких контекстах завдяки демонстративним висловлюванням виражено своєрідний протест через непорозуміння й відповідну поведінку людей. Однією з характерних національних особливостей Німеччини є так звана «пивна культура», недотримання правил якої викликає у молоді недовіру, інколи навіть обурення:

Warum Menschen ein (!) Bier trinken, ist mir immer ein Rätsel... Ich finde, entweder 3 Bier und mehr oder kein Bier, sonst ist Bier sinnlos (6, 143).

У складі демонстративних текстів часто зустрічаються такі елементи фатичних мовленнєвих жанрів, як іронічні висловлювання, зміст котрих потребує додаткової інтерпретації адресатом.

Meine Begleitung will noch bleiben, ist immerhin aufgetaucht und sagt leider den saudoofen Satz:

- Amüsiert du dich? den ich natürlich nicht wahrheitsgemäß beantworten kann, da ich sie nicht so gut kenne und nicht beleidigen möchte. Denn es beleidigt Menschen ja immer, wenn es einem nicht gefällt, wo es ihnen gefällt, und sie einen extra dahin mitgenommen haben...

Also AMÜSIEREN!!! Amüsier, amüsier... (6, 237).

Так, за допомогою звукової пародії персонаж виражає своє зневажливе ставлення до події, що відбувається, приховуючи нудьгу і глузуючи з присутніх.

Демонстративна функція емотивних одиниць у молодіжному мовленні виявляється передусім при вираженні критичного ставлення представників досліджуваної вікової категорії до дій, поведінки, способу життя дорослих людей, які їх оточують. Небажання підкорятися існуючим правилам дорослого життя, протест проти виховних заходів, покарань віддзеркалюються у мовленні молоді через порушення предметно-логічних зв'язків у семантиці мовних одиниць. Намагаючись самоствердитися у суспільстві чи своїй соціальній групі, у колі сім'ї, довести батькам свою індивідуальність, значущість, уміння самостійно вирішувати проблеми, підлітки категорично реагують на будь-яку критику з боку дорослих:

DANN entdeckte sie ihren kompletten Putzfimmel, und ich durfte den Keller fegen, den Rasen mähen und mein Zimmer staubwischen. Dabei ist Kinderarbeit in Deutschland gesetzlich verboten (5, 17).

У цьому контексті завдяки демонстративному висловлюванню передано реакцію героїні на наказ матері прибратися у будинку. Остерігаючись накликати суворіше покарання за свій вчинок, вона не висловлює своїх думок уголос, однак її внутрішній монолог свідчить про образ, навіть обурення через рішення своєї «*Erziehungsberechtigte*» - людини, наділеної правом виховувати дитину – (так дівчина називає свою матір). Цілеспрямована заміна модального дієслова *sollen* на *dürfen* та ремарка щодо заборони використання дитячої праці у Німеччині надають висловленню саркастичної конотації.

Героїня роману Н. Гольд стривожена через розлучення батьків, хоча й не вважає цю ситуацію катастрофічною порівняно з більш важливими, на її погляд, подіями, що викликають розпач: необхідність носити окуляри та розпад улюбленої музичної групи. Роман її матері з учителем математики викликає у дівчини почуття злості, на що знову ж таки вказує сарказм у наступних прикладах:

Das Ding aus dem Sumpf klemmt eine Weinflasche hinter den Rücken und erzählt was von MEINEN Schulschwierigkeiten. Säuft er vielleicht deshalb? (5, 26).

Зневажливе ставлення до вчителя виражається насамперед через використання метафори *Das Ding aus dem Sumpf* відносно нього, саркастичне риторичне питання наприкінці висловлювання свідчить про весь спектр негативних відчуттів дівчини: незрозуміння, невдоволення, відразу.

З часом Лара зникає до того факту, що у матері є особисте життя, її почуття змінюються, хоча й не докорінно: замість сарказму з'являється іронія, на зміну відразу приходять байдужість і насмішка:

Dann ist Mutti mit Nussek und dem Hund raus. Bis jetzt noch nicht zurück. So krank ist Bobo doch gar nicht? (5, 37).

У спілкуванні з новою подругою батька дівчина також відверто виражає своє зверхнє, зневажливе ставлення до неї, демонструючи свої переваги. На всі спроби зблизитися з нею Лара відповідає багатозначним мовчанням:

Ich also geschwiegen... Ich nur geschwiegen... Tödliche Stille... Grabkammermäßige Stille... (5, 103).

За допомогою емотивного синтаксису (клімакс, ізоляція), посиленого метафорою *Grabkammermäßige Stille*, дівчина виражає своєрідний протест.

І врешті-решт реакцією на обурливу поведінку батьків стає почуття вседозволеності:

Prima, echt prima! Zeit für meine erste Hasch-Zigarette oder vielleicht ein Häppchen Speed? (5, 43).

У свої чотирнадцять років героїня добре проінформована щодо існування різних видів наркотичних речовин, використовує відповідні молодіжні запозичення. Хоча наведений приклад і містить іронію, з упевненістю можемо стверджувати, що саме неправильно розтлумачена поведінка дорослих нерідко стає для молоді стимулом зробити щось недозволене, порушити певні табу. В аналізованому контексті яскраво виражена конотація роздратування.

Як видно з вищенаведених прикладів, емотивність у демонстративних висловлюваннях досягається насамперед за допомогою синтаксичних засобів: риторичних питань, клімаксу, ізоляції, безособових речень. Однак не слід недооцінювати роль стилістично маркованих одиниць, елементів так званих фатичних мовленнєвих жанрів, зокрема, іронічних, саркастичних висловлювань, метафор, евфемізмів у створенні емотивності німецького молодіжного мовлення.

Мовні одиниці, які виконують у художньому тексті стимулюючу функцію, спонукають співрозмовника до певної дії у відповідь. Але якщо в оцінювальній функції вживаються переважно лексеми з конотативною семою «хороший» або «поганий», то номінативну функцію виконує група образних лексичних одиниць, утворених шляхом семантичної деривації. Стимулююча функція у тексті характерна для будь-яких лексичних, стилістичних, граматичних емотивних засобів. Конкретну мету таких стимулюючих висловлювань можна визначити лише у контексті окремої мовленнєвої ситуації.

Враховуючи особистісні екстралінгвальні та лінгвальні характеристики типового представника досліджуваної вікової категорії (надмірну емоційність, прагнення за будь-яких умов самоствердитися у соціумі, довести свою індивідуальність, унікальність; схильність до підкреслено емотивного мовлення, вживання зниженої, табуованої лексики та ін.), визначимо кілька типів мовленнєвих актів за метою (мотивацією) висловлювання.

- **Образа**

„*Sie dumme Sau Franke! Freiheit bedeutet für mich ganz bestimmt nicht ihre V 70 Cross Country Dreckskarre. Sondern meine Ruhe. Und die bitte ich zu gewährleisten, indem Sie mich sofort aus ihrem Verteiler nehmen, sonst kommen Sie in meinen Verteiler, und dann aber aua. Verkaufen Sie ihre Autos weiterhin in rauen Mengen an Lehrer und Ärzte mit Hund. Aber lassen Sie mich in Ruhe, halten Sie die Fresse, quatschen Sie nicht dumm rum... Machen Sie es gut, Sie dämlicher Schwanzlutscher...*“ (6, 151-152).

Наведене висловлювання є своєрідним зверненням до керівника рекламного відділу автомобільного концерну «Вольво» у відповідь на рекламні листи. Герой роману «Soloalbum» виражає своє незадоволення, роздратування, злість, вживаючи у своєму мовленні вульгаризми (*dämlicher Schwanzlutscher*), зооніми (*dumme Sau*), знижені фразеологізми (*halten Sie die Fresse*). Він свідомо ображає незнайому йому людину, спонукаючи її на конкретні дії: викреслити його з списку потенційних клієнтів, не надсилати більше рекламних проспектів, залишити у спокої. Персонаж навіть погрожує адресатові, вжити певних заходів у разі невиконання його вимог. Однак через бурхливі емоції всі погрози зводяться до вигуку *dann aber aua*, що вказує на нерішучість хлопця, необміркованість його вчинку. Крім того, у цьому прикладі спостерігається невідповідність стилістичних норм німецької мови, що здається навіть парадоксальним – поряд з безліччю пейоративної лексики автором вжито звернення у ввічливій формі (*halten Sie die Fresse, Sie dämlicher Schwanzlutscher*). Такі порушення стилю є нетиповими й для побутового мовлення, тим більше для молодіжного сленгу, оскільки молодь, перебуваючи у стані емоційної напруги, свідомо згладжує межі дозволеного й недозволеного, нормованого й ненормованого.

Стимулююче висловлювання-образа може вживатися також з дещо іншою метою. Наступна репліка є типовим виявом підліткової агресивності, спрямованої на отримання адекватної реакції співрозмовника. Метою такого висловлювання є викликати в адресата негативні емоції, відповісти образою на образу і, тим самим, дістати дозвіл на подальше приниження останнього. Якщо йдеться про підлітків, причинами таких випадків можуть бути будь-які подразники: незадоволення діями співрозмовника, невідповідність зовнішнього вигляду людини уподобанням мовця або просто юнацький максималізм, нестача адреналіну, жага до пригод, тощо.

- **Насмішка**

Nu mal halblang, Opi, Hautkontakt mit so jungem Gemüse haut dir die Pumpe auseinander (5, 87).

Представники досліджуваної вікової категорії критично, а іноді навіть жорстоко ставляться до людей, які не належать до їхнього кола. П'ятнадцятирічному підлітку 25-30-тирічний чоловік здається старезним дядьком, а людей похилого віку називають не інакше як *alte Schachtel, Oldie, Gruftie*. У наведеному прикладі юнак звертається до дідуся з будинку для людей похилого віку, яким він опікується в якості покарання за свій невдалий жарт під час шкільного уроку. Хоча зменшувальний суфікс *i* в іменнику *Opi* свідчить про поблажливе ставлення хлопця до свого підопічного, висловлювання в цілому носить негативний характер. Використовуючи фразеологізм *Hautkontakt mit so jungem Gemüse haut dir die Pumpe auseinander*, наш персонаж глузує зі старого, вказує йому на його нездатність зав'язувати стосунки з особами протилежної статі, принижує за віковою ознакою. Висловлювання має за мету спонукати адресата заспокоїтися, не парубкувати, покоритися своєму становищу.

- **Погроза**

Мовленнєвий акт «погроза» у стимулюючій функції вказує, як правило, на прагнення довести власну вищість, значущість своєї думки, змусити співрозмовника підкоритися волі

адресанта. Нижчеподане висловлювання являє собою спонукальне речення, що містить приховану погрозу, виражену за допомогою метафори з негативною конотативною семою *Gewitterwachtel* та іронії *Opi steht nicht auf liebestolle Alte*:

Besser du schiebst ab, mit deiner Gewitterwachtel, Opi steht nicht auf liebestolle Alte... (5, 87).

• Провокація

Серед усіх стимулюючих мовленнєвих актів молодіжного сленгу особливе місце посідають висловлювання-провокації, оскільки, завдяки своєму природному авантюризму, молоді люди схильні провокувати один одного та представників інших соціальних груп, із зацікавленістю спостерігаючи за реакцією своєї «жертви». Наведене далі висловлювання є провокацією з метою змусити зняковіти представницю прекрасної статі, яка не лише набагато старша за мовця, але й доводиться матір'ю його однокласниці. Не збираючись поступатися жінці місцем у громадському транспорті, юнак фамільярно звертається до неї у другій особі однини, вживаючи у мовленні ідіому *mach die Fliege* з метою нагнати її, звільнити для себе місце:

... so klapprig biste doch noch nicht und behindert auch nicht, also mach die Fliege, Alte, der Sitz ist meiner. Aber bleib da vorne stehen, dann kann ich deine Stelzen besser sehen (5, 126).

За допомогою субстантивованого прикметника *Alte*, предметно-логічне значення якого змінене шляхом семантичної деривації, хлопець підкреслює вік жінки. Спонукальне речення наприкінці висловлювання містить метафору *deine Stelzen* (ходулі), що принижує адресата й за статевою ознакою.

Підлітки дуже часто вдаються до висловлювань-провокацій з метою досягнення бажаного. Намагаючись змусити свою мати купити річ, яка подобається героїні, Лара Квятковскі вживає риторичне питання, що містить сарказм і гіперболу *die sehbehinderte Halbidiotin*. Те, що пропонує їй мати, може, на її думку, лише підкреслити всі фізичні недоліки дівчини:

Hettlage (ein Geschäft)! Warum nicht gleich ein nettes Kommunionkleidchen für die sehbehinderte Halbidiotin? (5, 7).

Незважаючи на те, що стимулюючі висловлювання становлять невелику кількісну групу порівняно з характеризуючими, демонстративними та іншими, їх роль у створенні емотивності мовлення сучасної німецької молоді є надзвичайно важливою, оскільки за їх допомогою мовець прагне вплинути на адресата, його емоційні реакції й стимульовані ними вербальні та невербальні форми поведінки.

Проведений у статті аналіз мотиваційних функцій емотивних лексичних одиниць німецького молодіжного сленгу у художньому тексті відкриває перспективи подальших досліджень, які можуть бути пов'язані з виявленням диференційних особливостей різних соціальних діалектів з вивченням їх у різних мовленнєвих ситуаціях.

1. Бабенко Л. Г. Лингвистический анализ художественного произведения. – Екатеринбург, 2000.
2. Галкина-Федорук Е.И. Об экспрессивности и эмоциональности в языке. – М., 1958.
3. Шаховский В.И. Лингвистическая теория эмоций: Монография. – М., 2008.
4. Арутюнова Н. Д. Вариации на тему предложения // Инвариантные синтаксические значения в структуре предложения. (Доклады на конференции по теоретическим проблемам синтаксиса). – М., 1969.
5. Gold N. Ein Girlie packt aus. Geheime Enthüllungen eines Teenagers. –München, 1999.
6. Stuckrad-Barre B. Soloalbum. – Berlin, 2002.